

STORTINGET

Innst. 267 L

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 49 L (2017–2018)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i ekteskapsloven (absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne- og likestillingsdepartementet legger i proposisjonen fram forslag til endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven). Departementet foreslår å innføre en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, uten mulighet for unntak. Det foreslås også å gi hver av ektefellene en rett til å kreve ekteskapet oppløst uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd ved brudd på alderskravet. Det foreslås videre å gi Fylkesmannen rett til å reise sak for å få ekteskapet oppløst dersom ektefellene selv ikke reiser slik sak.

1.2 Bakgrunn

Ekteskapsalderen i Norge er 18 år, men ekteskapsloven åpner i dag for å gi dispensasjon fra alderskravet når partene er mellom 16 og 18 år. Tillatelse gis etter en konkret vurdering av om det foreligger sterke grunner som tilsier dispensasjon. Det skal ikke være kurant med slik dispensasjon. Tillatelse gis av Fylkesmannen.

Formålet med forslaget om å oppheve denne dispensasjonsmuligheten er å hindre at mindreårige inngår ekteskap i Norge.

I SSBs statistikk over giftemålsrater for 2011 er det 0,1 av 1 000 personer i alderen 17 år som er førstegangsgift, mens det ikke er noen i alderen 16 år. De tilsvarende

tallene for 2015 og 2016 er 0 av 1 000 personer i begge grupper.

Departementet legger til grunn at dispensasjonsadgangen har blitt benyttet sjelden de senere årene, og at en opphevelse av denne adgangen i første rekke vil ha en signaleffekt.

Forslag til endringer i ekteskapsloven ble sendt på høring 13. desember 2017 med frist for innspill 2. februar 2018.

Ingen av høringsinstansene hadde innvendinger til forslaget om å oppheve muligheten til å gi personer mellom 16 og 18 år tillatelse til å gifte seg.

1.3 Departementets vurderinger og forslag

1.3.1 *Dispensasjonsadgangen i ekteskapsloven § 1 a oppheves*

Etter departementets vurdering tilsier utviklingen innenfor menneskerettighetene og i de andre nordiske landene, og nedgangen i antallet søknader om tillatelse til å gifte seg under 18 år, at det bør innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge. En slik grense vil også være sammenfallende med myndighetsalderen.

Å inngå ekteskap er en beslutning med omfattende personlige og rettslige virkninger. Valget bør tas på selvstendig grunnlag av de personene som faktisk skal inngå ekteskapet, ikke etter en vurdering fra myndighetene av om det foreligger sterke grunner eller ikke, og eventuelt med tillatelse fra dem eller den som har foreldreansvaret.

Videre mener departementet at å innføre en absolutt 18-årsgrense vil sende et viktig signal utenlands om at norske myndigheter ikke aksepterer ekteskap inngått av mindreårige i Norge.

En person under 18 år kan, av ulike grunner, ønske å inngå ekteskap. Det kan for eksempel være tilfeller der den ene parten er gravid og det i parets miljø er forbundet med skam å få barn utenfor ekteskap, for eksempel fordi deres religiøse overbevisning tilsier dette. Departementet peker på at et slikt tilfelle ikke nødvendigvis vil fanges opp av dagens regelverk uansett, og at det i praksis sjelden vil oppstå slike tilfeller. Hensynet til å unngå at mindreårige inngår ekteskap, må uansett veie tyngre.

Det kan også innvendes at en absolutt 18-årsgrense kan skape et insentiv for enkelte til å reise utenlands for å gifte seg. Utgangspunktet i ekteskapsloven § 18 a andre ledd er at et ekteskap som er inngått i utlandet, ikke anerkjennes dersom minst én av partene var norsk statsborger eller fast bosatt i Norge på vigselstidspunktet og én av partene var under 18 år. Et slikt ekteskap vil kun bli anerkjent av norske myndigheter ved etterfølgende søknad dersom det foreligger sterke grunner. Praksis her har vært meget restriktiv. På denne bakgrunn mener departementet at en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge ikke vil gi insentiver til å reise utenlands for å gifte seg.

1.3.2 *Rettsvirkninger av brudd på 18-årsgrensen*

Departementet mener at dagens regelverk om prøving av ekteskapsvilkårene i utgangspunktet er tilstrekkelig for å unngå at det inngås ekteskap med mindreårige i Norge. Dersom brudd på vilkåret om alder helt unntaksvis likevel skulle skje, bør dette ikke føre til at ekteskapet blir ugyldig.

Etter departementets vurdering bør ektefellene i stedet gis mulighet til å kreve ekteskapet oppløst uten at det er nødvendig med forutgående separasjon eller samlivsbrudd. Forslaget ligner på den løsningen som er valgt i svensk rett.

Departementet mener at signaleffekten først og fremst ligger i at det innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, og ikke i at et ekteskap med personer under 18 år kjennes ugyldig. Departementet peker på at ugyldighet er en inngripende konsekvens, og at det kan tenkes situasjoner der en ugyldighetsvirkning kan framstå som urimelig. Brudd på materielle vilkår, slik som alder, eller at ekteskapet er inngått mellom nære slektninger eller med mer enn én person (bigami), fører etter gjeldende rett ikke til ugyldighet. Rettssystematiske argumenter taler dermed også for departementets løsning.

Forslaget i proposisjonen innebærer en mulighet for raskere oppløsning av ekteskapet enn i dag, hvor den vanlige regelen om separasjonstid og samlivsbrudd gjelder. En slik løsning vil også være i tråd med gjeldende rett om at ekteskapet ikke er ugyldig der alderskravet ikke er oppfylt. Det foreslås også å utvide virkeområdet for regelen i ekteskapsloven § 24 andre ledd ved å gi Fylkesmannen adgang til å reise sak for å få ekteskapet

oppløst dersom ikke ektefellene gjør det ved brudd på 18-årsgrensen. De offentlige hensynene om at vi ikke aksepterer ekteskap inngått mellom mindreårige i Norge, som ligger bak forslaget om å innføre en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, vil ivaretas gjennom prøvingen av ekteskapsvilkårene og ved at Fylkesmannen gis en selvstendig søksmålsadgang.

Fylkesmannen vil også kunne beslutte ikke å reise sak eller å utsette saksanlegg dersom sterke grunner taler for det. Vurderingen av om det foreligger sterke grunner, må foretas konkret i hvert enkelt tilfelle.

Departementet viser til at inngåelse av ekteskap med en person under 16 år kan straffes, jf. straffeloven § 262. Departementet mener at det ikke er grunnlag for å skjerpe straffeloven § 262 ved å heve aldersgrensen fra 16 år til 18 år, selv om det nå innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge. Bakgrunnen for regelen i straffeloven er blant annet at det er en sterk presumsjon for at ekteskapet er inngått ved tvang, når minst én av ektefellene er yngre enn 16 år. Denne presumsjonen gjør seg ikke gjeldende på samme måte når personene er mellom 16 og 18 år. Det vises også til at den seksuelle lavalder i dag er 16 år, og at seksuell omgang med personer under 16 år er straffbart, jf. straffeloven §§ 302 flg.

1.4 *Økonomiske og administrative konsekvenser*

Forslagene i proposisjonen antas ikke å ha økonomiske og administrative konsekvenser av betydning.

2. *Komiteens merknader*

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Kari Henriksen og Tone Merete Sønsterud, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal og Morten Wold, fra Senterpartiet, Olav Urbø, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til proposisjonen hvor det foreslås en absolutt grense på 18 år for å inngå ekteskap i Norge. Det foreslås samtidig at det ikke skal være mulighet for unntak, og at hver ektefelle skal gis rett til å kreve ekteskapet oppløst uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd.

Komiteen merker seg at det i de senere år har blitt inngått svært få ekteskap i Norge hvor den ene part er mellom 16 og 18 år. Lovendringen kan derfor i hovedsak sees som et signal om at Norge ikke aksepterer barneekteskap, mer enn et forsøk på å endre de faktiske giftemålmønstrene. Barneekteskap er et internasjonalt problem og må bekjempes også gjennom holdnings-

endringer. Komiteen mener at Norge kan og bør sende et signal om at alle barneekteskap er uakseptable.

Komiteen viser også til at inngåelse av ekteskap hvor den ene part er mellom 16 og 18 år, i mange tilfeller kan være et utslag av tvangsekteskap eller foregå i miljøer med sterk negativ sosial kontroll.

Komiteen merker seg at den seksuelle lavalder er lavere enn den absolutte aldersgrensen for å inngå ekteskap. Noen vil kunne hevde at de to grensene burde ligge på samme alder, men komiteen viser til at inngåelse av ekteskap har en lang rekke juridiske konsekvenser ut over seksuelt samkvem.

Komiteen viser også til at norsk statsborger eller person fast bosatt i Norge ikke vil kunne gifte seg i utlandet i de tilfeller der én eller begge partene er under 18 år, for deretter å få ekteskapet anerkjent i Norge. En person som er norsk statsborger eller fast bosatt i Norge, og som gifter seg med en person under 16 år i utlandet, kan straffes for dette etter reglene i straffeloven § 262 andre ledd.

Komiteen mener at det bør utredes et forbud mot anerkjennelse av alle ekteskap inngått med en part under 18 år, uavhengig av hvor de to partene er bosatt. Slik vil par som påberoper seg å være gift i utlandet før én eller begge parter er 18 år, ikke få sitt ekteskap godkjent av norske myndigheter. Komiteen mener det bør vurderes om den inngripende konsekvens det vil være å ikke anerkjenne et barneekteskap, skal veie mindre enn hensynet til å forhindre flere barneekteskap. Slike ekteskap er overgrep uansett hvor de inngås.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en lovbestemt nedre aldersgrense for å anerkjenne ekteskap inngått i utlandet, herunder en 18-årsgrense.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Dokument 8:45 (2017–2018) fremmet den 19. oktober 2017, der representantene Lene Vågslid, Jan Bøhler, Maria Aasen-Svensrud og Hadia Tajik fremmet forslag om endring i ekteskapsloven (forby barneekteskap i Norge). Disse medlemmer konstaterer at regjeringen nå fremmer tilsvarende forslag, som naturlig nok vil få Arbeiderpartiets støtte.

3. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

vedtak til lov

om endringer i ekteskapsloven (absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge)

I

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 1 a skal lyde:

§ 1 a *Ekteskapsalder*

Den som er under 18 år, kan ikke inngå *ekteskap*.

§ 24 overskriften og første ledd skal lyde:

§ 24 *Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med §§ 1 a, 3 eller 4*

Hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med §§ 1 a, 3 eller 4.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Søknader om tillatelse til å inngå ekteskap som er mottatt av fylkesmannen før ikrafttreddelsen, skal behandles etter de reglene som gjaldt før ikrafttreddelsen av denne loven.
3. Endringene i ekteskapsloven § 24 gjelder for ekteskap som er inngått etter lovens ikrafttredelse.

B.

Stortinget ber regjeringen utrede en lovbestemt nedre aldersgrense for å anerkjenne ekteskap inngått i utlandet, herunder en 18-årsgrense.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 15. mai 2018

Kristin Ørmen Johnsen

leder

Silje Hjemdal

ordfører

